

PROPOSTA DE MILLORA DEL PATI D'EDUCACIÓ INFANTIL DE L'ESCOLA SANT IGNASI

PROPOSAL OF IMPROVEMENT OF SANT IGNASI SCHOOL'S PLAYGROUND

Autora: Imma Ferri i Pérez

ImmaculadaFP@blanquerna.url.edu

Tutora: Mireia Civís i Zaragoza

Grau d'Educació Infantil. Treball Fi de Grau

Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i de l'Esport Blanquerna
Universitat Ramon Llull

19 de Juny del 2015

RESUM

Actualment, un infant està més de 500 hores al pati durant tot un curs escolar. Realment som conscients dels beneficis que aporta aquest espai? El següent article pretén reflectir la importància que té el pati en l'etapa d'educació infantil. Evidentment, tractarem aspectes com el joc dels infants, la normativa que regeix un pati, alguns exemples de bons patis escolars, entre d'altres.

L'escola Sant Ignasi (Jesuïtes Sarrià) ha estat el centre triat per analitzar si conté un pati prou educatiu. Aquest treball ens portarà a realitzar un estudi d'aquest espai intentant implicar a tots els membres que formen part de la institució, com són: els mestres, la coordinadora d'educació infantil i els infants. A través de tècniques com l'observació i de la col·laboració d'experts ens aproparem a la realitat del pati, per així finalment definir una proposta que s'adapti a les necessitats de tots els qui formen l'escola, en concret els nens i nenes del centre.

A partir d'aquesta idea, suggerirem espais més definits que creïn ambients diferenciats, per tal d'evitar que els diferents tipus de jocs que desenvolupen els infants es barregin. De manera que realitzarem una millora a nivell estructural del pati d'educació infantil de Jesuïtes Sarrià amb el propòsit d'integrar-lo dins el Projecte Educatiu de Centre.

Paraules clau: Joc, pati, morfologia, educació infantil i Escola Sant Ignasi

ABSTRACT

Nowadays, an infant spends more than 500 hours at the school playground during a school year. But, are we really aware of the benefits that come with this area? The

following article wants to reflect the importance of the playground during the stage of early childhood education. Obviously, we will reveal aspects of the childhood's games, the playgrounds' regulations, and some examples of appropriated school playgrounds, among other issues.

Sant Ignasi School (Jesuïtes Sarrià) has been the chosen center to analyze if its playground is educative enough. The proposal will be made from a study of the area, integrating all members that are involved like teachers, the coordinator and the infants. Through different techniques, as could be the observation technique and the collaboration of experts, we will approach the Jesuïtes Sarrià playground's reality, in order to make a proposition to a better adaptation to all members of the faculty's necessities, specially the infants'.

From this point, we will suggest more specified areas that create different ambiances, so that the different kinds of games that the children will enjoy will not be mixed. In this way, we will develop an upgrade of the playground, at a structural level, with the purpose of integrating it to the Education Project of the Center.

Keywords: game, playground, morphology, early childhood education and Sant Ignasi School

INTRODUCCIÓ

En els darrers anys hi hagut molts debats sobre com els infants aprenen a l'escola i, arran d'aquests, s'han fet investigacions que han portat a diversos canvis de metodologia. Però, què passa amb els patis i amb l'única estona lliure que tenen els infants durant tot l'horari lectiu? Realment aquest espai és l'adequat per a què els nens es desenvolupin motriu, cognitiu i socialment? Iniciem el nostre treball basant-nos en la pregunta que es planteja Marín: "Per què els patis escolars es mantenen pràcticament iguals que fa noranta anys?" (2012:33).

Partint d'aquesta qüestió ens proposem elaborar una proposta de millora del pati com a espai educatiu de l'escola Sant Ignasi (Jesuïtes de Sarrià). En efecte, ens hem adonat que certament el pati és un moment de llibertat pels infants en què els mestres poden incidir de forma indirecta, per tal de fer accessible l'aprenentatge a través del seu joc lliure, i en què l'espai juga un paper fonamental en com els infants actuen durant aquesta estona.

Per poder donar resposta a aquest propòsit, ens hem marcat un itinerari a seguir on aconseguirem abordar el tema central de l'article, que és la millora del pati. A partir del coneixement de l'espai que actualment utilitzen els infants i la recerca de llibres,

d'articles i de webs que ens aportin informació rellevant sobre el tema, podrem valorar l'espai actual del pati de l'escola Sant Ignasi. Un cop tinguem coneixement sobre el pati podrem recollir informació rellevant de diferents punts d'interès que ens obrin la mirada cap aquesta temàtica, per finalment, dissenyar la nostra proposta.

L'article l'estructurarem segons els diversos passos que hem seguit per a la seva elaboració. Tot seguit, definirem la importància que es dóna als patis escolars actualment. Seguirem descrivint els objectius que ens hem proposat a partir dels dos punts anteriors. Passarem a conèixer l'escola Jesuïtes Sarrià, i en l'apartat de detecció de necessitats descriurem el pati de l'escola i les necessitats que hem detectat. La proposta definirà concretament els canvis que caldria realitzar segons les nostres investigacions. I per acabar, exposarem les conclusions, en les que recordarem tota la feina feta i la valoració final que en fem.

MARC TEÒRIC

Si bé en educació hi ha hagut canvis i millores, com ja hem dit, és curiós observar que no passa així amb els patis, com ens confirmen Marín, Molins, Martínez, Hierro i Aragay, sinó més aviat tot el contrari:

Al final dels anys setanta i als anys vuitanta, quan les escoles més antigues construeixen noves aules que envaeixen les dimensions dels patis: cada cop hi ha més infants i tenen un espai més petit d'esbarjo. Les superfícies per al joc, el descans i la recreació lúdica a l'aire lliure són petites en comparació de les d'altres temps [...] Ens trobem actualment amb patis cada cop més precaris en espais, dissenys i equipaments; sovint poc confortables i estimuladors i molt allunyats de la natura, sobretot a les grans ciutats. De fet, sembla que el pati poques vegades forma part dels recursos educatius de l'escola. (2012:20)

Així, en aquesta secció tractarem els punts bàsics que ens ajudaran a definir com ha de ser aquesta zona d'esbarjo, tenint en compte el joc, els mestres, la importància del pati, la normativa que regeix aquest espai i les propostes que s'estan duent a terme en alguns centres.

El joc

En relació amb el joc Vendrell l'entén "com una activitat agradable, com un espai lliure de descoberta del món, que es basa en l'esperit de curiositat infantil. És un espai de comunicació i expressió. Un espai on s'elabora coneixement, d'acord amb les característiques pròpies de cada edat, i on té lloc una relació social que porta a les

adquisicions culturals pròpies del grup social on està contextualitzat” (2009:139). També remarca la possibilitat que aquesta acció dóna per prendre les pròpies decisions, valorar les conseqüències i decidir personalment.

Segons Vendrell (2009) i Tonucci (2014) el joc és una experiència que els infants viuen de forma espontània en la que ells mateixos s'ordenen i s'entenen per realitzar-lo. Així és com creen un context en el que s'optimitzen els aprenentatges significatius a partir de situacions que apareixen de forma natural. De manera que, hem d'aprofitar l'experiència que el joc lliure ens aporta tant a nivell educatiu com de relacions humanes.

L'infant expressa la seva conducta de forma espontània i real, tal com afirma Vigotski, citat per Vendrell (2009:141), “l'infant, mentre juga, està sempre per sobre del que és el seu nivell de desenvolupament real, s'avança al que ja coneix perquè juga plantejant-se reptes contínuament”. Peñafiel (2009) reconeix que el joc és un instrument natural que afavoreix a la maduresa de totes les dimensions de la persona, i que és la seva primera font d'aprenentatge.

El pati és l'espai educatiu del que l'escola consta per al joc i l'esbarjo dels seus alumnes. A més, és un lloc ideal per adquirir la capacitat de jugar i el desenvolupament integral dels infants (Marín, 2014). Bonal afegeix que “el pati de jocs incorpora un valor pedagògic latent, on les interaccions entre l'alumnat han de ser lliures, així com el tipus d'activitats que s'hi desenvolupen” (1996:34)

El pati

Marín, Molins, Martínez, Hierro i Aragay realitzen, l'any 2012, una anàlisi de 31 patis d'escoles catalanes on remarquen: la pobresa, la poca intervenció educativa dels espais, la desconexió entre el disseny, els usos del pati i el projecte curricular, i finalment la necessària transformació morfològica de la zona d'esbarjo dels infants. Pel que fa a la funcionalitat del pati l'estudi destaca el triple paper que desenvolupen: com a zona plena de recursos per l'aprenentatge, com a espai de celebració i convivència en dies festius, i com a part essencial per al desenvolupament de la capacitat de jugar. Així doncs, haurien de ser espais rics i prou amplis amb una clara intencionalitat en el funcionament de les activitats que s'hi desenvolupen en aquest espai.

Ritscher (2003:23) defineix tres grans característiques que marquen la diferència entre la vida al pati i a l'aula. Estableix que és un espai ampli que permet més moviment, és l'hàbitat privilegiat del joc lliure i, a més és un lloc de trobada amb el context social. Per tant, d'acord amb l'estudi de Marín, Molins, Martínez i Aragay (2012), entenem que el pati és un entorn ple de possibilitats educatives que ha d'estar estretament connectat

al currículum, amb la finalitat que hi hagi harmonia entre la metodologia del centre, el treball d'aula i les estones d'esbarjo, i així potenciar el desenvolupament integral dels infants.

Alguns autors com Agramunt, Prats i Vidal (2004), Díez (2010), Marín (2012) i Ritscher (2003) coincideixen en la necessitat de plantejar-se canvis en els patis escolars. Aquests autors remarquen la seva pròpia experiència a l'hora d'expressar aquesta insatisfacció per l'espai. Actualment ens trobem amb patis poc estimuladors en els que manquen elements propis de joc, per tant ens trobem amb què els nens i les nenes juguen separats, ja que tot això ve donat per la poca rellevància que té aquest espai que sovint no està inclòs en el Projecte Educatiu de Centre. Hem de tenir en compte que "El patio también es escuela, el patio también educa (o deseduca)." (Agramunt, Prats i Vidal, 2004:30).

És per aquesta raó que Jarret i Waite-Stupiansky (2009) afirmen que el pati és un dret i no un privilegi. Per això, Marín remarca la necessària transformació morfològica tenint en compte la "diversitat de superfícies, elements naturals (arbres, plantes, flors), elements arquitectònics (escales, rampes, porxos), elements de jocs fixos i improvisats" (2012:34)

El rol dels mestres

Pel que fa al paper dels mestres durant aquesta estona "es vincula majoritàriament a situacions de conflicte explícit, i el conflicte és interpretat com a tal tan sols en els casos en què és més evident: baralles amb contacte físic i accidents" (Marín, Molins, Martínez, Hierro i Aragay, 2012:99). En canvi:

Que el joc sigui lliure per als infants no ha de significar que el professorat ens en desentenguem. Dit d'una altra manera: el fet que la nostra intervenció sigui discreta no significa que no dotem el pati d'una clara intencionalitat educativa en aquest sentit, és evident que el pati és l'espai de llibertat dels infants: un espai on, sense la permanent direcció dels adults, els infants aprenen de manera autònoma a organitzar-se, prendre decisions, posar en marxa la seva creativitat, superar conflictes, etc. (Marín, 2014)

Segons Bonal (1996) l'hora del pati és el moment de més llibertat de joc i moviment que tenen els infants durant l'horari lectiu, és per aquest motiu que els docents adopten una actitud més distant i es limiten a vigilar i controlar que no hi hagi conflictes dins d'uns límits.

Normativa sobre el pati

El següent punt a considerar és la normativa que estableixen algunes institucions com el Ministeri d'Educació Espanyol, Les Nacions Unides i la National Association for Sport and Physical Education (NASPE) sobre la importància del pati com a espai d'esbarjo.

Primerament, l'article 6 titulat: *Instal·lacions i condicions materials dels centres que ofereixen el segon cicle de l'educació infantil* del Boletín Oficial del Estado (2010) explícita que tot centre ha de gaudir d'"un pati de jocs, d'ús exclusiu del centre, amb una superfície adequada al nombre de llocs escolars autoritzats i mai inferior a 150 metres quadrats per cada sis unitats o fracció, amb horari d'utilització diferenciat en cas que s'escolaritzin alumnes d'altres etapes educatives".

També comptem amb l'article 31 dels Drets de l'Infant (1989) que ens recorden que "els Estats membres reconeixen el dret de l'infant al descans i a l'esplai, al joc i a les activitats d'esbarjo adequades a la seva edat, i a participar lliurement en la vida cultural i les arts".

En últim lloc, la NASPE (2006) esmenta els beneficis que pot aportar l'estona de pati als infants a nivell integral, i diu així "Quality physical education and daily recess are components of the elementary school educational experience that enable students to develop physical competence, health-related fitness, personal and social responsibility, and enjoyment of physical activity so that they will be physically active for a lifetime".

En altres paraules, els principals organismes que hem citat determinen la importància que té que els nens i nenes puguin gaudir d'un bon espai dins de l'escola que sigui prou ampli, els permeti desenvolupar la seva capacitat per jugar i així millorar les seves habilitats a nivell global.

Alguns exemples

Actualment, hem pogut documentar-nos sobre diferents tipus d'escoles que adapten el seu pati, segons les seves característiques pel que fa a l'espai i a la importància que li donen aquesta zona. A continuació, descriurem tres escoles que coneixem i que en aquests moments tenen propostes ben diferents entre elles però molt atractives per les seves característiques, i que també resulten força inspiradores per documentar-se sobre bons models. Les escoles que detallarem seguidament són el Col·legi Mare Janer d'Andorra, l'Escola Congrés – Indians de Barcelona i l'Escola Zamakola de Bilbao.

En primer lloc, el Col·legi Mare Janer és un centre format per varis patis exteriors i interiors, però sens dubte el bosc que envolta la part de darrere de l'edifici és el que més agrada a tots els infants que estan matriculats en aquesta escola des d'infantil fins l'Educació Secundària Obligatoria. És un bosc format amb per grans espais de vegetació, desnivells i diferents zones que potencien el joc dels nens i nenes de totes les edats.

De manera paral·lela, l'escola Congrés – Indians és una escola que es defineix com un centre públic, d'educació viva i activa. És a dir, és una escola que treballa per ambients i com ells mateixos diuen:

Entenem el pati com un ambient més, on els infants tenen la possibilitat de jugar a l'espai exterior. El pati és un ambient que es prepara, sempre que s'obre als infants, de manera que sigui un espai de descoberta i aprenentatge. Els materials que oferim als infants són molt diversos: des de troncs, fustes, gronxadors, sorral... fins a materials més específics que preparem en moments més puntuals com pintures, cubells per jugar amb l'aigua, materials per fer construccions, joguines, pilotes... (Escola Congrés – Indians, 2014)

Per últim, l'escola Zamakola aprofita els espais destinats per l'hora del pati i es distribueixen de la següent manera: "Hemos dividido el patio escolar en tres grandes zonas de juego: la zona deportiva, la zona azul y la zona roja, marcadas con una flor del color correspondiente" (Escola Zamakola, 2014). Els alumnes dels diferents cursos van rotant per les tres zones durant tota la setmana. Els infants poden triar jugar als jocs proposats en l'espai que els toca o crear les seves pròpies històries, però sempre respectant els materials que pertoquen.

OBJECTIUS

Com podem fer que el pati esdevingui més educatiu? És la pregunta clau que ens vam plantejar en aquest treball. Aquesta qüestió ens ha suscitat uns objectius més específics que defineixen la intencionalitat de l'article i marquen clarament les fases que hem anat seguint. Els objectius són els que descrivim a continuació:

Conèixer i analitzar les característiques del pati de l'escola Sant Ignasi és un dels propòsits que ens hem plantejat. Així mateix, identificar els elements que formen aquest espai perquè sigui més profitós pel desenvolupament integral de l'infant. I, consegüentment, dissenyar una proposta de pati que potenciï la diversitat del joc lliure. Per tant, afavorir la interacció dels nens i nenes amb d'altres alumnes, així com amb els mestres i els varis element de joc.

ESCOLA SANT IGNASI

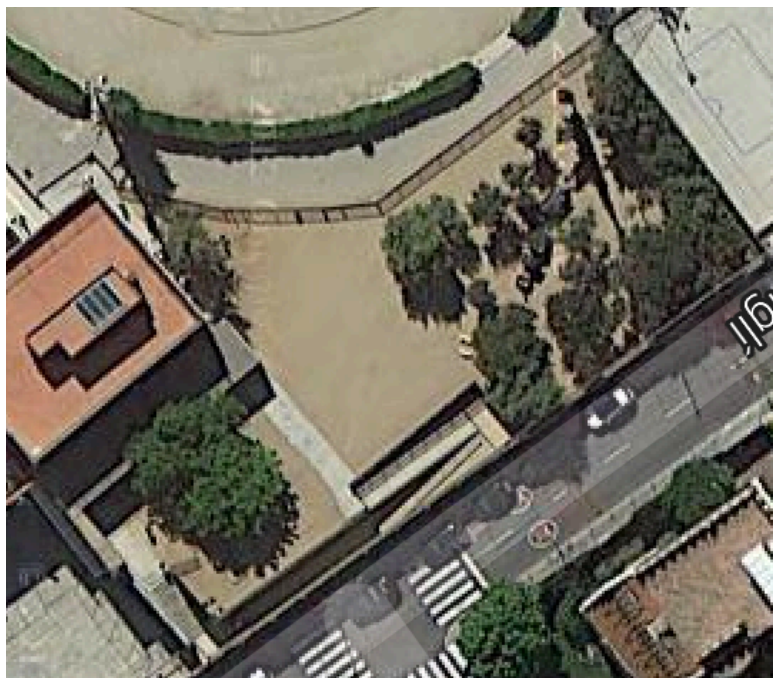
L'escola Sant Ignasi pertany a la xarxa Jesuïtes Educació, és a dir, és una centre confessional i concertat en l'etapa d'educació infantil i es troba situat al barri de Sarrià. Encara més, a Jesuïtes Sarrià es defineixen com "un centre capdavanter, innovador i en continu creixement, amb un clima institucional de confiança, responsabilitat i llibertat, amb capacitat d'anàlisi crítica i actuació reflexiva. Oferim una educació que afronta els reptes que planteja el segle XXI." (Jesuïtes Sarrià, 2014)

A banda d'això, tot i que és una escola que va ser fundada l'any 1892, el segon cicle d'educació infantil fa uns 10 anys que va iniciar-se. Aquesta etapa es troba en un edifici annex al principal, que consta de dues plantes. A més, educació infantil està formada per quatre línies, el que fa que enguany hi hagi més de 300 alumnes inscrits en aquesta etapa.

DETECCIÓ DE NECESSITATS

Descripció del pati

Per tal de definir globalment el pati, vam realitzar una observació del pati del matí amb l'objectiu d'establir quatre categories que descrivissin la zona. A partir d'aquesta primera mirada vam crear una graella d'observació en la que analitzem detalladament el pati de l'escola Sant Ignasi a través de l'organització, l'espai arquitectònic, l'espai de joc i les interaccions que es donen. A continuació us mostrem la imatge actual del pati d'educació infantil de Jesuïtes Sarrià:

Pel que fa a l'organització vam establir els grups i la temporalitat com a subcategories. El pati descrit és d'ús exclusiu per als infants d'educació infantil (P3-P4-P5), que es troba connectat amb l'edifici d'infantil en la planta baixa. La zona està delimitada per un mur que dona al carrer Anglí, un altre que separa la pista d'hoquei i unes barreres metàl·liques que el separen del camí que porta cap els camps de futbol i bàsquet. Es pot accedir al pati per quatre entrades que són: les escales, la rampa, la porta metàl·lica i l'edifici d'infantil, que és per on surten els infants. Respecte a la durada de l'estona de pati, dir que és de 30 minuts al matí.

El següent punt a considerar és l'espai arquitectònic que se centra en l'amplitud del pati, el material del qual està format, si té lavabos i els elements naturals que el componen. La zona d'esbarjo considerem que és una mica justa per al nombre d'alumnes que la gaudeixen. A més, al lavabo només hi ha dos vàters i dues piques. Així mateix, la zona és totalment plana i de sorra, amb alguns arbres que proporcionen ombra en alguns punts determinats.

Un altre punt important és l'espai de joc en el que hem acordat observar com a subcategories els elements arquitectònics i els elements de joc que formen l'indret. Per un cantó, el pati consta d'un petit porxo que annexiona amb l'edifici d'infantil, un sorral de dimensions reduïdes sense delimitar, un tren de fusta format per cinc vagons, i també quatre bancs a la mida dels infants perquè puguin seure. Per l'altre, els nens i nenes tenen pales, galledes, coladors, rasclets i camions per jugar amb la sorra. Convé destacar que gran part d'aquest material està trencat i no n'hi ha prou per tots els infants. A banda d'això, en el porxo que hem esmentat anteriorment hi ha dues xarranques pintades al terra.

Al capdavant ens vam fixar en les diferents interaccions que es donaven en aquest moment entre mestre – infant, mestre – mestre i infant – infant. En quant a la comunicació entre l'adult i l'infant hem pogut veure que el mestre assumeix un rol menys actiu i es limita a resoldre els conflictes que es puguin donar. Fins i tot, si un infant està molta estona amb l'adult, aquest l'anima perquè marxi a jugar amb d'altres nens. Així doncs, els mestres que vigilen durant aquesta estona són tres i es van tornant entre tots els tutors al llarg del curs. Generalment passegen tots tres per tot l'espai mentre parlen, i difícilment es dirigeixen als infants a excepció que aquests reclamin la seva ajuda com ja hem dit. En relació a la interacció entre els infants, cal dir que s'agrupen d'entre 4 i 6 membres, normalment del mateix grup classe, i trien a què jugar. Els alumnes de P3 tenen un joc molt més estàtic que P4 i P5 que sovint fan jocs de córrer. Val la pena dir, que hi ha molt poca interacció entre infants d'altres

cursos o grups, i en els casos en què n'hi ha és perquè existeix un vincle familiar, ja sigui germans, cosins o d'altres.

Anàlisi de la zona d'esbarjo segons els professionals del centre

Un cop feta la nostra descripció personal del pati, passem a estudiar com valoren aquest espai els professionals que formen part del centre. Per dur a terme el següent anàlisi vam repartir als 12 tutors d'educació infantil (P3-P4-P5) una taula d'avaluació de l'institut IDEA, reconeguda i validada, amb la finalitat de recollir dades que ens fessin visible els punts forts i els punts febles del pati com a zona d'esbarjo, en la seva delimitació, en relació als jocs que s'hi donen i en la seva supervisió d'activitats. "L'avaluació d'educació infantil de l'institut IDEA és una avaluació externa del funcionament i la pràctica educativa d'un centre. Està basada en la recollida de l'opinió de l'equip educatiu i de les famílies, l'observació de l'acció educativa a les aules (44 ítems) i l'observació de les instal·lacions (12 ítems). A aquest darrer apartat pertanyen els 4 ítems referits a espais exteriors que figuren al quadre. En cada un d'aquests, s'estableixen criteris per a tres nivells: inadequat, adequat, òptim i es proposen exemplificacions que orienten la valoració de cada nivell." (Nicolás, Paniagua i Velázquez, 2004: 22)

Tanmateix, per tal de ser el més rigoroses possible vam realitzar també una entrevista de vuit preguntes a la Mònica Bori, coordinadora d'educació infantil de l'escola Sant Ignasi, en les quals va respondre a tot allò que nosaltres prèviament havíem observat del pati. És per això que tot seguit ens disposem a interpretar totes les dades recollides a partir de l'avaluació i l'entrevista, tenint en compte els quatre ítems que destaca l'avaluació: la zona d'esbarjo, la delimitació, els jocs i la supervisió d'activitats.

D'entrada, tant les mestres com la Mònica Bori destaquen molt positivament que la zona d'esbarjo és un espai exclusiu pels infants d'aquesta etapa, i també un accés exclusiu per aquests pares. A més d'estar situada en una zona òptima per estar assolellat i tenir vistes a la muntanya del Tibidabo. Per contra, les mestres consideren que la zona d'esbarjo és un espai petit per als més de 300 alumnes que l'utilitzen. Altrament, la coordinadora d'infantil lamenta que només hi hagi dos lavabos en aquest espai, i reclama fonts i més espais verds per crear un ambient molt més naturalitzat.

Deixant de banda la zona d'esbarjo, ens centrem en el pati segons la seva delimitació. Bori destaca que l'espai estigui degudament separat, amb reixa, el pati d'infantil amb la resta de pistes esportives de l'escola. Els mestres, de manera paral·lela, pensen que les zones dins del pati no estan definides, vist que es barregen jocs, sobretot en el cas de P5 que té un joc molt més dinàmic que P3 i P4. Convé ressaltar que el sorral sí

que està delimitat, però el fet que sigui petit i que la sorra de dins i de fora sigui la mateixa provoca que la majoria dels nens i nenes juguin fora d'aquest espai. Tot i així, durant l'entrevista la Mònica Bori va insistir en les avantatges que aportava tenir un pati de sorra. Segons ella, la sorra esdevé necessària en aquesta etapa dels infants, atès que potencia la creativitat i la imaginació dels alumnes, a més explica que és molt millor curar una rascada feta per la sorra que la cremada que pot causar el ciment. Pel que fa al material del sòl, una de les mestres enquestades proposa combinar diferents tipus de terres com cautxú, sorra, ciment...

En relació als jocs i els materials dels quals disposen els infants, existeix un comú acord entre mestres i coordinadora, ja que consideren que el material és insuficient i està en mal estat, i que únicament hi ha dues zones per jugar que són el sorral i el tren. Tot i així, les enquestes recorden que són nens amb molta imaginació el que fa que s'inventin molts jocs. Així doncs, proposen que podria haver tobogans, tricicles, jocs d'equilibris, racó de joc simbòlic i d'aigua. Per tant, els resultats ens confirmen que es podrien fer alguns canvis, per tal de potenciar la diversitat dels jocs durant aquesta estona.

L'últim apartat, que és la supervisió d'activitats, ha estat en el que hem detectat més controvèrsia entre les dades recollides per l'avaluació IDEA i les qüestions que vam fer-li a la responsable de la secció d'infantil de l'escola. Bori lamenta la poca implicació dels mestres durant l'estona del pati, i que aquests aprofitin l'estona per xerrar entre ells i no per seguir, gestionar i participar en el joc dels seus alumnes. Per contra, els mestres justifiquen el seu rol afirmant que és un moment de joc lliure pels infants i que la seva supervisió és l'adequada. A més, valoren molt positivament el fet d'anar-se tornant els patis perquè, segons ells, poden fixar-se en les conductes dels infants i després fer comentaris si s'escau.

Per acabar, cal fer una especial menció a dues de les preguntes que li vam formular a la Mònica Bori. La primera va ser demanar-li que ens digués quina creia que era la màxima prioritat per millorar el pati de l'escola Sant Ignasi. Ella assegura que el primer canvi que realitzaria seria una millora de l'espai físic, vist que considera que els canvis anirien enllaçant-se els uns amb els altres. En altres paraules, que el pati fos més ric automàticament els duria a fer canvis a nivell global, tenint en compte el temps i el rol dels adults. Tanmateix, la darrera qüestió va ser quina opinió li mereixia el fet que els dies de pluja els infants estiguessin repartits en tres aules mirant una pel·lícula. En aquest cas la coordinadora va confirmar que era l'única opció viable, tenint en compte que només hi ha tres mestres que vigilen durant aquesta estona i que no tenen cap sala coberta on els infants puguin jugar.

Què demanen els infants?

Durant la nostra estada de pràctiques vam observar i enregistrar informalment què era allò que els alumnes de l'escola Sant Ignasi trobaven a faltar en el seu pati. A través del seu joc, de les seves interaccions i de la seva forma d'expressar-se en aquest espai ens van donar idees de com podia ser la nostra proposta. Seguidament, us presentem tres imatges que representen i defineixen gràficament les necessitats que pensem que expressen els nens i nenes de l'escola analitzada.

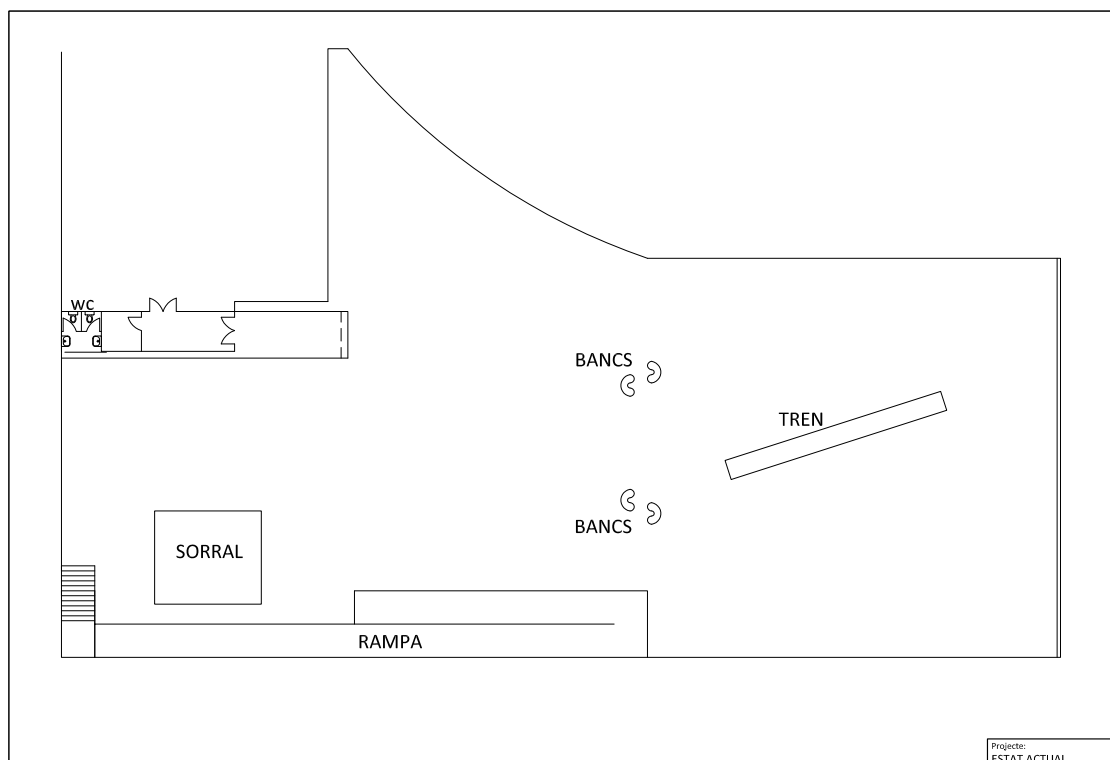
En la primera imatge podem visualitzar com aquestes dues nenes utilitzen els bancs, que teòricament són per seure, per dur a terme un joc de saltar i anar comptant els passos que van fent de manera circular. Respecte a la segona fotografia, observem com els infants han agafat les galledes, que suposadament són per jugar al sorral, i han fet un circuit d'equilibri en el que intenten passar sense tocar amb els peus a terra. En l'última fotografia veiem com les alumnes estan utilitzant un tronc tallat d'un arbre per jugar a saltar el forat, com es veu estan perfectament organitzades respectant els torns. Aleshores, ens adonem que aquests infants ens estan reclamant un pati amb més oportunitats, amb més possibilitats de moviment, i sobretot amb més possibilitats d'experimentar els seus propis límits.

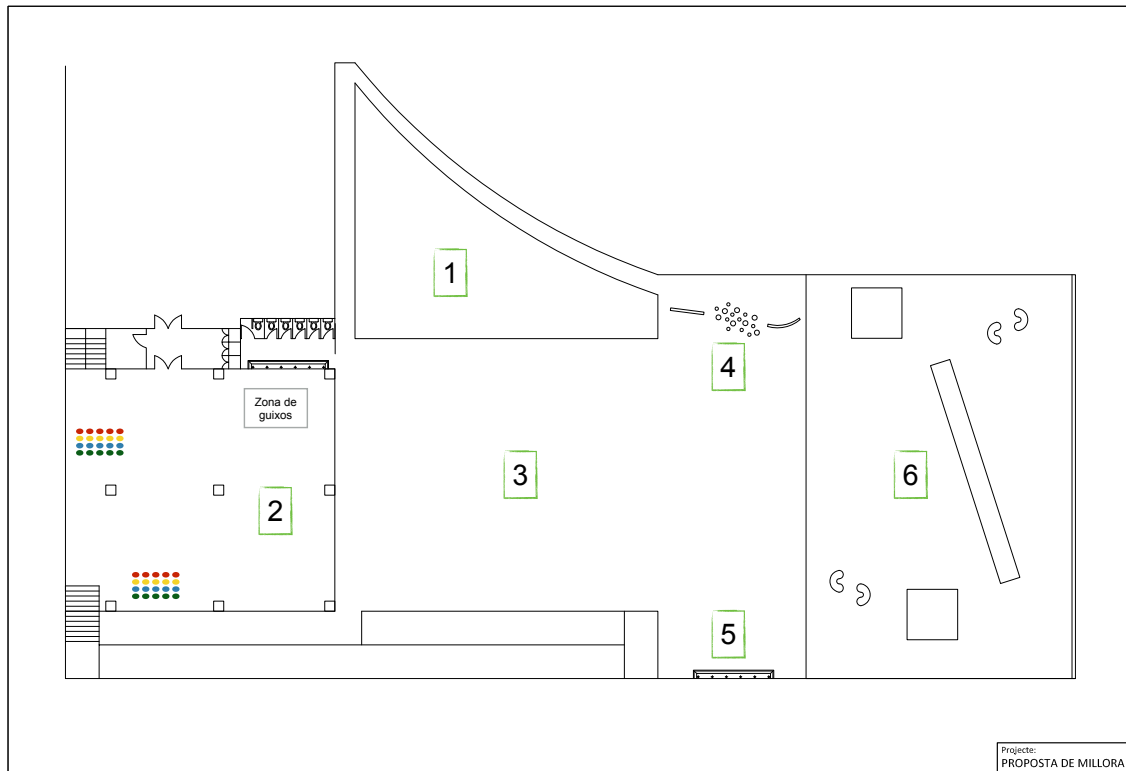
Dit d'una altra manera, encara que la recerca *Els patis de les escoles: espais d'oportunitats educatives* (2012:14) certifica que "hem elaborat una recerca focalitzada en els patis de primària; entenem que els patis d'educació infantil ja estan força integrats en el projecte educatiu" potser no sempre és així. Després de dur a terme les investigacions que acabem de descriure, aquestes ens confirmen que en aquesta escola el pati d'educació infantil no està suficientment integrat dins del Projecte Educatiu de Centre ni atén a les necessitats que els infants expressen. És per aquesta raó que, seguidament, formalitzarem una proposta de reforma a nivell estructural del pati d'educació infantil de l'escola Sant Ignasi, per tal que esdevingui més ric pels infants alhora d'incrementar el significat del seu joc lliure i de les seves funcions motrius, cognitives i socials.

PROPOSTA

A continuació, explicarem les fases que vam seguir per definir una proposta adequada a les necessitats que hem detectat. Per tal de donar validesa a la nostra proposta de reforma, vam contactar amb una reconeguda experta sobre el joc i els patis com és l'Imma Marín. Un cop vam tenir el primer esborrany, l'experta va donar el seu punt de vista sobre la nostra idea de pati, i així vam conèixer i tenir en compte la seva perspectiva. L'Imma Marín va insistir en què el pati formava part de l'escola i de l'aprenentatge dels infants. Per això, va remarcar que l'espai havia d'explicar una història que aconseguís portar-nos per tot el pati. Evidentment, es referia a què tot havia de tenir un sentit lògic, i enllaçar-se amb la nostra idea i el que l'escola representa.

Marín va destacar que la zona d'esbarjo havia de ser un lloc de trobada entre els alumnes on es poguessin amargar, enfilars, explorar, i principalment imaginar. D'acord amb l'experta, per aconseguir aquest efecte havíem de crear un espai verd, amb elements i materials naturals que connectessin d'una forma coherent. Què és allò que només poden fer al pati? El pati ha de respondre aquesta pregunta, ha de ser un espai de descoberta constant. Després de tenir aquesta conversa, vam estar d'acord en revisar i adaptar totes aquelles preguntes i reflexions en el nostre primer esborrany, per així obtenir la nostra proposta final que tot seguit us contraposem amb l'estat actual del pati:

A continuació analitzarem el plànol, que prèviament ha estat numerat, per tal d'anar definint individualment els espais que formaran, així com el conjunt de la nostra proposta de pati de l'escola Sant Ignasi de Barcelona. Abans de començar a explicar els espai numerats, voldríem destacar l'ampliació dels lavabos que hem realitzat, atès que consideraven insuficients els que hi havia anteriorment. Per tant, hi hauria un total de sis lavabos, un d'ells habilitat per minusvàlids, i una pica gran i un mirall, tot a la mida de nens de 3 a 6 anys. A més, tal com s'observa en els plànols, en l'espai dels anteriors lavabos hem fet una escala que porta a la planta superior, en la que més endavant explicarem quin proposem que sigui el seu ús.

El Sorral (1): Hem substituït el sorral actual per un de més extens, vist que el joc a la sorra és del que més es dóna. En aquest cas la sorra seria diferent a la de la resta del pati, és a dir, més tova per tal que els infants poguessin jugar amb més facilitat. Per aquest espai proposaríem l'ús de coladors, galledes, rasclets i pales per complementar el joc amb la sorra, que és el material principal. A primera vista pot semblar un espai molt gran, però com ja hem dit, en l'etapa d'infantil creiem que el sorral esdevé bàsic per al desenvolupament de la capacitat de jugar i crear dels nens i nenes.

Zona coberta (2): Proposem cobrir una part del pati amb la idea de tenir un espai diferent, tant a nivell de sòl, que en aquest cas seria de ciment, com a nivell de tipus de joc. Hi ha unes pintures al terra, que són uns cercles pintats i una zona de guixos

que permet pintar el terra i les parets de forma totalment lliure. L'espai de guixos està al costat dels lavabos, el que permet connectar una mànega i així poder netejar les pintades quan es cregués convenient. Generalment, la zona coberta està pensada com un lloc de joc cooperatiu on els infants puguin jugar conjuntament.

Encara més, el principal objectiu de cobrir aquest espai és perquè els alumnes poguessin sortir al pati els dies de pluja. Tot i que a Barcelona els dies de pluja són reduïts, cal remarcar que la gran majoria d'infants dinen a l'escola, el que provoca que un dia de pluja no puguin sortir de l'edifici en tot l'horari lectiu. Amb aquest espai donem l'oportunitat que tots els alumnes d'infantil puguin sortir com a mínim un cop durant el dia al pati. Som conscients que en aquest espai no poden sortir tots els alumnes alhora, però són dies puntuals en els que s'hauria de modificar l'organització de la jornada per dedicar un moment de desconexió i descans.

Zona de joc (3): La zona de joc seria l'espai del pati més gran de tots, és el lloc on cada dia es farien propostes de materials que motivessin el moviment i el desenvolupament motriu. Aquests materials podrien ser cordes, caixes de fruita o de cartró i pilotes d'escuma de rugbi, futbol i tennis. La finalitat és realitzar una observació directa dels nens per tal de modificar i decidir quins materials s'han de canviar, quins es poden combinar i com s'han de distribuir en els dies. Pensem que seria molt necessari tenir un espai destinat a la sorpresa en el qual els infants poguessin inventar, crear i adaptar-se als materials que diàriament els mestres els proporcionen.

Zona d'equilibri (4): El número quatre correspondria a un espai creat a base de troncs d'arbres dividits en dues barres d'equilibri, i al centre una illa de troncs de diferents mides i gruixos per tal de poder fer jocs d'equilibris, tal com hem vist que actualment fan amb el material destinat per jugar amb la sorra. Convé destacar, que aquest petit espai connectaria amb tot el pati. Així, un infant per exemple podria sortir del sorral, passaria per la zona de joc i finalment arribaria a la zona de joc simbòlic, que més endavant detallarem.

Font (5): Actualment no existeix cap espai on els infants puguin beure aigua durant l'estona del pati, per això crearíem aquest espai com a novetat, vist que creiem fonamental que els infants puguin gaudir d'un lloc on poder hidratar-se. Així, donaríem la possibilitat que en un futur es pogués contemplar com un racó d'experimentació d'aigua, en el que els alumnes poguessin conèixer lliurement les característiques i potencialitats que té l'aigua com a element de descoberta.

Zona de joc simbòlic (6): Aquesta zona hem decidit ambientar-la d'una manera molt particular en referència a la resta del pati. Com sabem, el joc simbòlic és l'acte d'imitar

accions de la vida quotidiana, és per aquesta raó que aquest espai hauria de transmetre sobretot naturalesa i personalitat. En definitiva, el terra seria de gespa i incrementariem la presència d'arbrat per potenciar la intimitat i la llibertat a l'hora d'expressar-se en aquest entorn senzill i natural. Aprofitariem els bancs i el tren per distribuir-los per aquest espai, a més afegiríem dues casetes que complementarien i acabarien de donar sentit a l'espai. D'aquesta manera obtindríem un racó en què els infants podrien amargar-se, tenir rols diferenciats i jugar a ser adults.

Sala de neumàtics (7): La sala de neumàtics no la veiem al plànol, ja que es troba a sobre de la zona coberta. La zona seria oberta i el sòl de cautxú, atès que intentaríem que els infants poguessin tenir contacte directe amb diversos materials i terres. El nou espai estaria format per un magatzem on guardaríem els neumàtics, uns lavabos i un gran espai de joc.

D'acord amb les opinions dels professionals i de la nostra pròpia observació, el pati esdevé limitat pel nombre d'alumnes que el gaudeixen. Per això, aquest espai pretendria ser un annex del pati en el qual els alumnes tinguessin lliure accés durant l'estona d'esbarjo per poder triar-lo com un espai més, encara que no estigués directament integrat en el pati. En aquesta sala oferiríem neumàtics de diverses mides, perquè considerem que és un material molt atractiu pels infants d'educació infantil, i que aporta un joc molt més variat al que es donaria en el pati de sota.

CONCLUSIONS

Començàvem l'article qüestionant-nos el per què les escoles anaven avançant metodològicament, i en canvi els patis feien tot el contrari. Com hem pogut veure, hem corroborat que el pati no és un espai aïllat del treball que es realitza a l'aula, sinó que ha de complementar-se i integrar-se dins dels ensenyaments que es realitzen a l'escola, vist que és un espai de màxima llibertat pels infants en el que poden assimilar molts coneixements de forma informal i inconscient. Per això, el pati ha de ser una zona pensada i creada explícitament per al tipus de joc que realitzen els infants en aquesta estona.

A partir d'aquesta idea, hem fet una proposta de modificació del pati d'educació infantil del centre Jesuïtes de Sarrià, en el que pretenem que els infants puguin desenvolupar un joc més creatiu, divers i de qualitat per produir aprenentatges a través de les seves pròpies motivacions. Dit d'una altra manera, "el pati és en si mateix un espai educatiu com a estimulador del joc infantil i possibilitador d'aprenentatges però, perquè ho sigui, cal una nova mirada positiva i estimuladora, plena de reptes i oportunitats educatives que permeti que el pati no sigui vist com una amenaça, sinó com un recurs educatiu

vital.” (Marín, 2012:35). Així com, cal recordar que no podem entendre el pati com un espai que únicament afavoreix el moviment i l’activitat física, sinó que també potencia el desenvolupament emocional, cognitiu i social, és a dir, incideix positivament en el desenvolupament integral de l’infant. (Chaves, 2013:71)

El nostre principal objectiu era crear un pati que esdevingués més educatiu. És per aquest motiu que vam realitzar unes exhaustives investigacions que ens han permès detectar els punts forts i els punts febles del pati, fins arribar a una proposta que connecta amb les necessitats de l’escola i dels infants. En concordança amb Jubete, “les millors joguines són aquelles que no imposen un significat concret al nen” (2004:48), per aquest fet la nostra reforma s’ha centrat més en la creació d’unes condicions físiques i no tan materials que siguin atractives pels infants i que els doni la possibilitat de crear i descobrir constantment.

Un altre punt a especificar són les dues limitacions que marquen el nostre treball. Primerament, en la fase de recollida de dades vam repartir l’avaluació de l’institut IDEA als 12 tutors d’educació infantil de l’escola Sant Ignasi. Malauradament, només 4 van respondre la nostra enquesta, fet que ens ha dificultat conèixer plenament la idea que té el professorat sobre el pati com a espai educatiu. Malgrat això, els mestres participants han presentat unes avaluacions molt específiques, que han fet que els resultats siguin prou significatius.

En segon lloc, sabem que actualment Jesuïtes Educació està portant a terme un canvi de model d’escola anomenat Horitzó 2020, en el que asseguren que volen transformar l’educació amb l’ajuda de tots els membres que formen la comunitat educativa. Entre tots els interessats es recullen 17 idees claus que sintetitzen l’evolució que volen dur a terme. Nosaltres emfatitzarem en la setena idea titulada *un pati educatiu*. El cas és que proclamen que “els patis es consideren també espais educatius i han esdevingut no només zones per jugar a pilota i esbravar-se, sinó veritables espais agradables de relació, convivència i joc.” (Jesuïtes Educació, 2013:9). Sabent això, abans de començar les investigacions esperàvem aprendre d’aquesta nova forma d’ensenyament en la que s’està treballant, i així poder elaborar un pati més educatiu que d’alguna manera anés directament relacionat amb aquest *somni*. Sorprenentment, a Jesuïtes Sarrià les mencions sobre l’Horitzó 2020 han estat força escasses, el que ens ha impedit sumar al nostre treball a les interessants idees que aporta l’Horitzó 2020.

A tall de conclusió, convé subratllar la importància que ha tingut poder mostrar el primer esborrany de la proposta del pati de l’escola Sant Ignasi a l’Imma Marín. Marín

ha estat el màxim referent en el nostre treball, i el fet de poder validar i modificar la nostra proposta amb ella ens ha permès que la proposta del pati esdevingués més coherent, educativa i amb més sentit, atès que les seves recomanacions i els seus consells ens han estat molt profitosos per la delimitació de la nostra proposta.

REFERÈNCIES

- Agramunt, M. P., Prats, B. M., i Vidal, V. V. (2004). El patio, espacio educativo. *Cuadernos Pedagogia* (332), 28-30.
- Bonal, X. (1996). *Canviar l'escola: la coeducació al pati de jocs*. Barcelona.
- Chaves, A. L. (2013). Una mirada a los recreos escolares: El sentir y pensar de los niños y niñas. *Revista electrónica educare*, 67-87.
- Díez Navarro, M. C. (2011). *Les arracades de la mestra*. Barcelona: Graó.
- Escola Congrés - Indians. (2014). *Congrés - Indians*. El pati: <http://escolacongresindians.com/pati>
- Jarret, O., i Waite-Stupiansky, S. (2009). *Recess—It's Indispensable!*. National Association for the Education of Young Children : <https://www.naeyc.org/files/yc/file/200909/On%20Our%20Minds%20909.pdf>
- Jesuïtes Educació. (Juny / 2013). Horitzó 2020: l'escola que volem. *Horitzó 2020*, p. 8-9.
- Jubete, M. (2004). *Espais i temps per al joc*. Barcelona: Rosa Sensat.
- Marín, I. (17 / Febrer / 2014). *El pati: 525 hores d'oportunitats educatives perdudes?* El diari de l'educació: <http://diarieducacio.cat/blogs/bofill/2014/02/17/el-pati-525-hores-doportunitats-educatives-perdudes/>
- Marín, I. (2012). Els patis de les escoles: espais d'oportunitats. *Guix d'Infantil* (389), 33-35.
- Marín, I., Molins, C., Martínez, M., Hierro, E., i Aragay, X. (2012). *Els patis de les escoles: espais d'oportunitats educatives*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.
- Ministeri d'Educació. (12 / Febrer / 2010). *Boletín Oficial del Estado*. Reial Decret 132/2010: http://www.boe.es/boe_catalan/dias/2010/03/12/pdfs/BOE-A-2010-4132-C.pdf

- Nacions Unides. (20 / Novembre / 1989). *Convenció sobre els Drets de l'Infant*. Ajuntament de Barcelona:
<http://w110.bcn.cat/fitxers/dretscivils/annexe16.convencidelsdretsdelsinfants.546.pdf>
- National Association for Sport and Physical Education. (2006). *Recess for Elementary School Students. Position Statement*. ERIC:
<http://eric.ed.gov/?id=ED541609>
- Nicolás, A., Paniagua, G., i Velázquez, L. (2004). Observació dels espais exteriors. *Guix d'Infantil* (19), 22-23.
- Otero, M. (17 / Agost / 2014). *Francesco Tonucci: Los niños necesitan menos juguetes y más libertad*. La Voz :
<http://www.lavoz.com.ar/ciudadanos/francesco-tonucci-los-ninos-necesitan-menos-juguetes-y-mas-libertad>
- Peñafiel Pedrosa, E. (2009). El juego infantil y su metodología. *Pulso* (32), 315-317.
- Ritscher , P. (2003). *El jardí dels secrets*. Barcelona: Rosa Sensat.
- Vendrell, R. (2009). El joc lliure: un espai natural per al desenvolupament infantil. *Aloma* (25), 137-159.